

Bijlage VWO

2016

tijdvak 1
woensdag 11 mei
07.30 - 10.30 uur

Papiamentu

Tekstboekje

Teksto 1 Duna hende sèn grátis

Ku frekuensia, nos ta pensa ku duna hende pober sèn djis pa duna, lo pone ku nan lo no ke hasi nada mas. Turesten, un monton di investigashon sien-tífiko ta demostrá lo kontrario: duna sèn grátis sí ta yuda. P'esei a yega tempu pa un reforma radikal di estado di kuido: implementashon di entrada básiko.

- 1 Mei 2009. A inisiá un eksperimento chikí ku diestres hende daklos na *The City*, e sentro finansiero di London. Ta trata di veterano ku ta biba riba kaya. 'Asin'aki no por a sigui mas,' segun e organisashon sosial lokal. Den futuro, e vagabundonan ta haña sèn grátis. Pa ta mas eksakto: 3000 pònt kèsh pa aña. Sèn den man, sin ku mester hasi nada bèk p'e. E hòmbènan akí mes mester sa kon nan ta gasta nan plaka. Guia ta kompletamente opshonal; tampoko no ta hasi ningun pregunta difísil.
- 2 'Na momento ku e eksperimento a start, mi no tabatin ningun speransa grandi,' asina un asistente sosial ta rekordá. Sinembargo, deseo di e hòmbènan tabata hopi modesto: un telefòn, pasport, dikshonario, aparato pa oido. Asina kada un tabatin su propio idea kiko tabata mihó p'e. Niun di e hòmbènan no a malgastá su plaka na bibida, hungamentu di plaka òf droga.
- 3 Es mas, mayoria di nan a bira eksageradamente kouteloso ku nan sèn. Despues di un aña, e promedio di nan gastunan tabata apénas 800 pònt, i diesun di e diestres vagabundonan tabatin un dakriba nan kabes. Nan a kura, aseptá alokamentu, sigui kurso, siña kushiná, bishitá famia i kuminsá hasi plan pa futuro.
- 4 Kosto? 50.000 pònt pa aña, inkluso salario di e asistentenan sosial. Esei ke men ku no solamente a yuda diesun persona, sino tambe a redusí gastu enormemente. Asta e korant di komèrsio *The Economist* a konkluí: 'E manera mas efisiente pa gasta plaka na hende daklos ta di simplemente duna nan e sèn.'
- 5 'Hende pober no sa kon pa dil ku sèn,' asina semper nos ta pensa. Nan ta gasta plaka na *hamburger* i serbes, enbes di fruta i enseñansa. P'esei, nos a kore introdusí un kantidat di programa sosial ingenioso, ku stapel di formulario, sistema pa registrá i un ehérsito di kontroladó. Sigur for di e momento ku krísis ekonómiko a kuminsá, un kantidat di iniciativa a brota salí pa kontrarestá práktika di korupshon ku ònderstant.
- 6 'Bo mester traha pa gana sèn,' esaki ta e pensamentu di trasfondo. E último añanan, a basa seguridat sosial mas i mas riba merkado laboral. Di *welfare* pa *workfare*, asina e yama tambe. Ke men, solisitá ta obligatorio, partisipá na un trayekto pa reintegrá i pone man na obra pa traha pa komunidad. E mensahe skondí: sèn grátis ta hasi hende floho. Pero den

esaki tin algu ku no ta kuadra: hende pover no ta floho.

7 Estudio hasi rònt mundu ta indiká, entre tantu, ku sèn grátis ta yuda. Ya esakinan a proba ku tin un relashon ku ménos kriminalidat, ménos desigualdat, ménos mortalidat infantil, ménos desnutrishon, ménos embaraso hubenil, mihó prestashon na skol, kresementu ekonómiko altu i emansipashon. 'E motibu prinsipal dikon hende ta pover ta ku nan no tin suficiente sèn,' asina e desaroyadó ekonómiko Charles Kenny a opservá poko seku. 'Lo no mester ta un sorpresa asina grandi ku dunamentu di sèn ta un manera fantástiko pa remediá problema di pobresa.'

8 Sera konosí ku Bernard Omondi: pa añanan largu, el a traha den mina, na parti wèst di Kenya. Bernard tabata gana dos dòler pa dia. Te riba un bon dia mainta, el a haña un sms pekuar. I Bernard no tabata e úniko ku a haña e mensahe: 'Pabien, bo ta haña sinkushen dòler.' Tabata kasi su salario di henter un aña. Gewon sèn grátis – niun mahaderia.

9 Algun luna despues, un reportero di *The New York Times* tabata kana rònt den e barrio di Bernard. Hende a renobá nan kas i kuminsá hasi negoshi kasero. Entretanto, Bernard ta gana entre seis pa nuebe dòler pa dia ku su Bajaj Boxer, un motosaikel indio, ku e ta transportá pasahero kuné. Kuater aña despues, e resultadonan tabata asombroso. Komo ku e hendenan akí a invertí den nan propio estudio i negoshi, nan entrada a subi ku kasi 50%. Oportunidat pa trabou a oumentá ku mas ku 60%. 'Nos ta pone eskoho den man di e

pobernan,' asina Michael Faye a bisa, fundadó di e organisashon Give-Directly, ku a finansiá e proyekto akí ku sosten di, entre otro, un donashon (di 2.5 mion dòler) di Google. 'Realidat ta ku ami mayoria di biaha no tabatin niun idea kiko ta nesesisdat di e pobernan.'

10 Ta poko hende ta na altura ku den añanan 60 no tabata falta nada pa Estádos Unídos lo por a implementá un reda sosial por lo ménos mes fuerte ku mayoria di pais europeo tin awe. Na 1964, presidente Johnson asta a deklará 'guera' kontra pobresa. Tantu e Demokrátikonan komo e Republikanonan tabata ke un reforma fundamental den seguridat sosial. P'esei, naturalmente, mester a hasi eksperimento.

11 A pone desena di mion disponibel komo entrada básiko pa alredero di 10.000 famia na diferente siudat amerikano. Tabata e promé eksperimentonan sosial grandi kaminda a hasi distinsjon entre e grupo investigá i e grupo di kòntrol. E investigadónan tabata ke kontesta riba tres pregunta. Hende lo bai traha muchu ménos? E programa lo bira impagabel pa e motibu ei? Polítikamente e lo bira inkansabel? Kontesta: dos biaha nò i un biaha sí.

12 Redukshon di kantidat di ora di trabou tabata tur kaminda limitá. 'Mi no a topa niun hende ku, asina el a haña sèn adishonal, el a kita for di trabou, bai sinta na kas,' un investigadó ta kòrda mas despues. 'Nan a rekompensá e disminushon di ora ku otro tipo di aktividat útil, manera buska un mihó empleo òf trabou den mantenshon di kas.' Esaki por lesa den rapòrt final di e

eksperimento. Tur kaminda prestashon na skol a drecha: ta skor mihó, i stementu di skol i dròpout a baha. Tambe, alimentashon i salubridat a mehorá.

13 Un ratu a parse komo si fuera entrada básiko lo por tabatin un bon chèn na Washington. Kasi 80% di e amerikanonan tabata pro introdukshon di entrada básiko. E plan final di presidente Nixon pa un entrada básiko modesto a logra haña sosten mayoritario den Kámara di Representante. Pero den Senado a lanta duda. 'Esaki ta e lei sosial di mas karu ku a yega di trata,' asina un senador a bisa. Tambe tabatin miedu ku e kantidat di divorsio lo oumentá p'e motibu akí – entrada básiko lo hasi hende muhé demasiado independiente. Pa lunanan largu, e lei akí a pasa bai bin entre Senado i Kas Blanku, pa despues e dispersé den kos di sushi.

14 Sèn gratis, algun di e filósofonan di mas grandi ku historia a konosé a yega di proponé esaki. Thomas More a soña di dje den su buki famoso *Utopia* (1516). Numero ekonómista i filósofo, tambe ganadó di premio Nobel semper a sostené e idea akí. Asta e fundadónan di neoliberalismo, Friedrich Hayek i Milton Friedman, a pleita pa esaki. Artíkulo 25 di Aklarashon Universal di Derecho Humano (1948) ta indiká esaki direktamente, esta, Entrada Básiko. E ora a yega pa implement'é.

15 Inisialmente, ta konsiderá logro importante di sivilisashon komo un utopia. Albert Hirschman, un di e sosiologonan di mas grandi di siglo pasá, a skirbi ku semper na promé instante, ta lucha kontra

utopia riba tres base: e no tin sentido, e ta peligroso (riesgo ta grandi) i e ta perverso (e ta resultá den bo kontra).

16 No muchu tempu pasá, demokrasia tabata ainda un gran utopia. Masha hopi filósofo tabata teme ku pueblo lo tabata muchu bobo pa esaki, ku lo e tabata un peliger di morto, i ku e 'deseo general' masha lihé lo a terminá den 'deseo di un general'. Kompará esaki ku entrada básiko. E lo ta algu sin sentido (pasó nos lo no por pag'é), peligroso (pasó hende lo stòp di traha), i perverso (pasó nos lo mester traha ainda mas duru pa deshasí di tur porkeria kousá). Pero, wanta mi un kabei!

17 Dikon sin sentido? Ta promé biaha den historia ku nos ta asina riku pa finansiá un entrada básiko sólido. E sirko burokrátiko i e aparato di kòntrol ku kueste lo ke kueste ta obligá kobradó di ònderstant pa tuma empleo ku poko ganashi por bai den kos di sushi. Henter e bòmbòshi rondó di gastu dedusibel no ta nesesario mas. Sobrá finansiamentu lo por bini for di impuesto direkto riba kapital, sushedat, entrada di kapital i konsumo.

18 Naturalmente, sèn grátis komo un derecho pa solamente hende pober lo ta mas barata. Pero un sistema ku ta yuda e pobernan so ta konfirmá e separashon entre nan i sobrá di komunitat. 'A policy for the poor is a poor policy,' asina Richard Titmuss, e gran teóriko di estado di kuido britániko, a skirbi. Sinembargo, un entrada básiko universal lo por konta ku aseptabilidad muchu mas amplio – lo e benefisiá tur hende.

19 Dikon peligroso? Enbèdat nos lo bai traha poko ménos, pero no ta importá, tòg? Di pursi, no tin suficiente empleo pa nos tur. Tal bes, un grupito enbèdat lo stòp di traha trabou pagá. Pero tin prueba abrumador ku un gran mayoria di hende tin gana di traha, sea ku òf sin entrada básiko. Desempleo ta trese infelisidat.

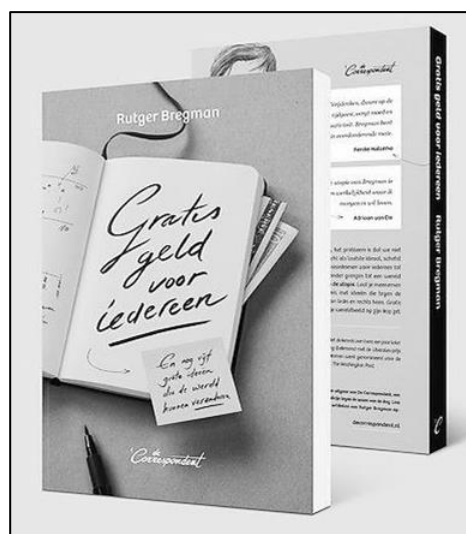
20 Dikon perverso? Al kontrario, den e último desenio, seguridat sosial netamente a brota sali den un sistema perverso di kòntrol sosial. Ámtenar ta vigilá kobradó di ònderstant via Facebook pa kontrolá si nan ta gasta nan sèn korrektamente. Tin nesesidat di un ehérsito di trahadó sosial pa guia siudadano pasa den e *jungle* di petishon, predekreto i dekreto di kleim. Seguidamente, mester di un ehérsito di kontroladó pa peilu e papeleo, ku ta sensibel pa froude.

21 Pues, a yega vários biaha na e mes diagnósis: nos ta mal horká den un estado di kuido antikuá, esta, di e mantenedó di famia ku ta

laborá pa e mes empresa henter su bida. Sistema di penshun i regla di retiro ainda ta dirigí riba e yu di Dios ku tin trabou fiho, i seguridat sosial ta lèn riba e idea eróneo ku ekonomia ta brinda suficiente kupo di trabou. Ònderstant no ta un trampolin, pero mas bien un trampa. Nunca promé, shimaruku no tabata asina hechu pa introdukshon universal di un entrada básiko inkondishonal.

22 Naturalmente, introdukshon di un entrada básiko deskabeyá altu lo bira algu desastroso. Pero kada utopia ta kuminsá den chikí, ku eksperimento ku ta laga mundu kènter pokopoko, manera tabata e kaso algun aña pasá ku e vagabundonan di *The City*. Un di e trahadónan sosial a bisa e tempu ei: 'Ta difísil pa di un dia pa otro kambia bo manera di mira un problema. Pero awor nos a haña e oportunidad pa papia otro, pensa otro ....' T'asina tur desaroyo ta kuminsá.

Tradusí i adaptá for di Rutger Bregman, www.decorrespondent.nl, 2013

Teksto 2 Instintivamente optimista

- 1   Nos ta gusta pensa ku nos ta sernan rashonal, realístiko. Nos ta wak nos kaya, konsiderá e chènsnan, kue un paraplü pa si awa kai. Pero tantu siensia neurológiko komo siensia sosial ta sugerí ku nos ta mas optimista ku realista. Segun un promedio, nos ta spera ku algu ta resultá mihó ku finalmente e ta bira.
- 2   Esaki, e kerensia ku futuro lo ta mihó ku pasado i presente, ta konosí komo prekonsepshon optimista. E ta biba den kada rasa, region i nivel sosioekonómiko. Mucha di skol ku ta hunga wega di 'ora mi bira grandi' ta optimista sin límite, pero asina hende grandi tambe ta. Un investigashon di 2005 a revelá ku adulto mayor di 60 aña ta mes inkliná ku e adolesente pa mira e glas mitar yen, esta, wak kos di nan banda positivo.
- 3   Lo bo ferwagt optimismo kaba na nada ora ta trata di notisia negativo tokante ola di konflikto violento, sifra altu di desempleo, warwarú i inundashon, i tur menasa i frakaso ku ta forma bida humano. Sigur, kolektivamente, nos por krese pesimista pa loke ta trata direkshon di nos pais òf abilidad di nos gobernantenan pa mehorá edukashon i redusí krímen, pero optimismo privá – tokante nos futuro personal – ta keda inkreiblemente resistente. Un enkuesta hasí na 2007 a revelá ku 70% di e respondentenan a pensa ku famia en general tabata ménos eksitoso ku den tempu di nan mayornan, miéntras
- 4   76% tabata optimista tokante futuro di nan propio famia.
- 5   Esnan optimista generalmente ta traha oranan mas largu i tin tendensia di gana mas. Ekonomista na Duke University ta haña ku e optimistanan ta asta spar mas. Aunke no ta ménos probabel ku nan ta divorsiá, nan ta mas lihé pa kasa atrobe – un aktuashon ku, manera e eskritor britániko Samuel Johnson a skirbi, ta triunfo di speransa riba eksperensia.
- 6   Laga nos kuminsá ku loke por ta e kos mas extraordinario di talento humano: biahe mental den tempu i espasio, e abilidad di move bai bin atraves di tempu den bo mente. Nos por imaginá nos mes realidatnan alternativo – algun mihó – i nos ta kere ku nos por atkerí nan. Tal kerensia ta yuda motivá nos pa sigui tras di nos meta.
- 7   Asta si e mihó futuro ei ta un ilushon, optimismo tin benefisio basta kla den presente. Speransa ta tene nos mente trankil, ta baha strès i ta mehorá salú físiko. E investigadónan ku ta studia pashènt ku malesa di kurason a haña ku e optimistanan – kontrali na e no optimistanan – probablemente lo ta tumama vitamina, tene dieta, i hasi ehersisio. Di e manera ei, nan ta redusí e rísiko di atake di kurason. Un estudio di pashènt di kanser a revelá ku e pashèntnan pesimista bou di 60 aña ta muri mas lihé denter di ocho luna ku esnan no pesimista – ku inisialmente mes estado di salú, státus i edat.

7 E biahe kognitivo den tempu akí ta permití nos plania delantá pa spar kuminda i rekurso pa tempu di berans, i pa suportá trabou duru ku antisipashon di premiashon den futuro. Tambe e ta laga nos pronostiká kon nos komportashon aktual por influensia generashon di futuro. Si nos no tabata kapas di portretá mundu aki shen aña òf mas, nos lo tabata preokupá ku kalentamentu global? Nos lo a intentá di biba mas saludabel? Nos lo a haña yu?

8 Sinembargo, e úniko manera ku biahe mental den tempu por a sali for di evolushon ta si el a desarojá huntu ku optimismo. Dikon nos serebro ta asina hinká den otro? Pasobra e humanonan a paga pa por mira konsientemente padilanti. El e sali karu: e preis tabata e komprendementu ku un kaminda den futuro, morto ta spera. Ajit Varki, un biólogo na Universidat di California, San Diego, ta argumentá ku realisashon di mortalidat riba su mes lo por a hiba evolushon na un punto final. Desesperashon lo a interferí ku nos funshonamentu diario i stòp e aktividatnan nesenario pa sobrevivensia.

9 Sin optimismo, nos antepasadonan nunca lo a riska bai leu for di nan tribunán, i nos tur lo por tabata habitante di kueba, ketu bai primí huntu i soñando ku lus i kayente. Optimismo tabata selektá pa evolushon presisamente pasobra, den balansa, espektativa positivo ta alsa e probabilidad di sobrevivensia. E resultatonan investigativo ta sostené e hipótesis akí fuertemente.

10 Nos ta move konstantemente bai bin den tempu; nos por pensa riba un kòmbersashon ku nos tabatin ku nos kasá ayera, i inmedia-

tamente bòltu bai na nos plannan pa bai sena mas lat awe nochi. Ma, e serebro no ta biaha den tempu segun ningun sorto di plan. E tin tendensia di usa sierto pensamentu spesífiko. Nos ta konsiderá kon bon nos yunan lo resultá den bida, kon nos lo optené e trabou tan kudisiá, por permití nos mes e kas riba seru, i haña un amor perfekto. Nos ta imaginá nos ku nos tim ta gana e wega krusial, wak padilanti pa un anochi agradabel den siudat òf visualisá un racha di ganamentu na mesa di *blackjack*. Nos ta preokupá tambe pa pèrdè nos sernan kerí, faya na nos trabou òf muri den un kaida di avion – pero investigashon a demostrá ku nos ta tuma ménos tempu pa pensa riba e resultatonan negativo ku riba esnan positivo. Ora nos kontemplá derota i doló di kurason, nos tin e tendensia di fiha riba kon nos por evitá esaki.

11 Hopi biaha, espektativa ta simplemente transformá e manera ku nos ta persibí mundu, sin kambia e realidat mes. Laga mi duna un ehèmpel kon e ta funshoná den práktika. Durante skirbimentu di e parti akí, un amigu ta bèl mi. E ta na Heathrow, wardando pa e subi avion pa Austria pa un fakansi di skimentu. Su avion tin un tardansa di tres ora kaba pa motibu di tempestat di sneu ku tin na su destinashon. ‘Mi ta suponé ku esaki ta algu bon i alabes algu malu,’ e ta bisa. Warda na aeropuerto no ta agradabel, pero lihé e ta konkluí ku e kantidat di sneu awe ta nifiká mihó kondishon pa ski mañan. Su serebro ta traha pa igualá e malasuèltu inesperá di keda pegá na aeropuerto ku e antisipashon ansioso di un fakansi agradabel i prèt.

- 12 Un buelo kanselá apénas ta trágiko, pero, asta ora ku e insidentenan ku pasa ku nos ta e tipo di insidentenan horroroso ku nunca nos a spera di topa, outomátikamente nos ta buska prueba pa komprobá ku e malasuèltu aktual ta un bendishon kamouflá. Interpretashon di e malasuèltu di e manera akí ta permití nos konkluí ku nos espektativanan positivo al fin i al kabò tabata korekto – tur kos a resultá bon.
- 13 Miéntras e último añanan a mira avanse importante den siensia neurológiko di optimismo, a sobra un rompekabes konstante. Kon bin hende ta mantené e prekonsepshon akí di ‘tur kos ta bunita’, asta ora informashon ku ta reta nos pronóstiko positivo ta asina lihé disponibel?
- 14 Ta resientemente nos ta kapas di desifrá e misterio akí, pa medio di skènmentu di serebro di hende segun nan ta prosesá tantu informashon positivo komo informashon negativo tokante futuro. E resultadonan ta impaktante: ora hende ta siña, nan neuronnan fielmente ta kodifiká informashon deseá ku por alsa optimismo, pero nan ta faya di inkorporá informashon inesperadamente indeseá.
- 15 Ora nos tende un historia eksitoso, manera esun di Bill Gates, nos serebro ta tuma nota di e posibilidat ku nos tambe por bira inmensamente riku un dia. Pero, ora

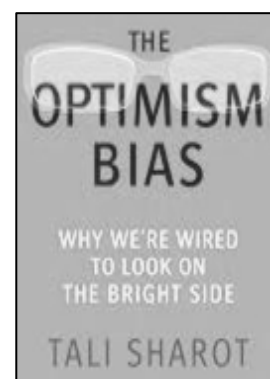
nos tende ku e probabilidad di divorzio tin e tendencia di un riba dos pa e tuma lugá, no ta pone nos pensa ku nos propio matrimonio por ta destiná pa frakasá.

- 16 Sinembargo, optimismo ta irashonal tambe i por hiba hende na resultado indeseá. Demasiado suposishon positivo por hiba nos na kalkulashon desastroso – ta hasi ku ta ménos probabel ku nos ta bai hasi chèkòp médiko, apliká krema kontra rayo di solo òf habri un kuenta di spar, i ta mas probabel ku nos lo riska nos propiedat pa motibu di un mal invershon.

- 17 E pregunta ta, e ora ei, kon nos por keda ku speransa – benefisando di e frutanan di optimismo – miéntras na mes momento nos mester protehá nos mes kontra su abismo? Pues, mi ta kere ku konosementu ta e yabi. Nos no a nase ku un komprondementu natural di nos prekonsepshonnan. P’esei, nos mester siña identifiká e ilushonnan di nos serebro pa medio di opservashon kuidadoso. Unabes ku nos ta konsiente di nos ilushonnan optimista, nos por protehá nos mes. E bon noticia ta ku konsenshi rara bes ta kibra ilushon na pida pida. Pues, ta posibel pa aspirá pa logra un ekilibrio; kere ku bo ta keda salú, pero buska siguransa médiko tòg; ta sigur ku solo lo bria awe, tòg kue bo paraplü ora bo ta sali – pa por si akaso.

Tradusí i adaptá for Tali Sharot, the Guardian, yanüari 2012

Examen VWO 2016

tijdvak 1
woensdag 11 mei
07.30 - 10.30 uur

Papiamentu

Bij dit examen hoort een bijlage en een uitwerkbijlage.

Noteer alle antwoorden op de uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit een tekst met 19 vragen en een tekst met een samenvattingsopdracht.

Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Teksto 1 Duna hende sèn grátis

- 2p 1 Alinia introdutorio di un teksto por tin diferente funshon.
Aki bou tin un lista di diferente funshon.
Indiká e tres funshonnan di e alinia den e kuadro relashoná ku sobrá di e teksto akí. *Skirbi e numbernan so.*

E alinia den e kuadro ta

1. duna un bista previo di e teksto.
2. duna un definishon di e tópiko.
3. kontené un resúmen kòrtiku di e teksto.
4. presentá punto di bista di e outor.
5. presentá punto di salida di e outor.
6. splika tema prinsipal di e teksto.

Por repartí e teksto segun contenido i struktura den e siguiente partinan:

Parti 1: alinia 1 – 4

Parti 2: alinia 5 – 6

Parti 3: alinia 7 – 9

Parti 4: alinia 10 – 13

Parti 5: alinia 14 – 20

Parti 6: alinia 21 – 22

- 1p 2 Kua ta e relashon entre e alinia introdutorio i Parti 1?
Parti 1 ta duna
- A aklarashon i profundisashon relashoná ku e alinia introdutorio.
  - B ampliashon i hustifikashon relashoná ku e alinia introdutorio.
  - C ehèmpel i splikashon relashoná ku e alinia introdutorio.
  - D splikashon i hustifikashon relashoná ku e alinia introdutorio.
- 1p 3 Entre Parti 1 i Parti 2 tin un relashon basá riba e rasonamentu di Parti 2.
Kua ta e relashon entre Parti 1 i e rasonamentu di Parti 2?
Rasonamentu di Parti 2 ta
- A apoyá contenido di Parti 1.
  - B kontradesí contenido di Parti 1.
  - C hustifiká contenido di Parti 1.
  - D profundisá contenido di Parti 1.

- 1p 4 E rasonamentu den alinia 5 ta enserá un sofisma.
Kua tipo di sofisma esaki ta?
A apelashon inkorekto riba outoridat
B atake personal
C generalisashon aselerá
D komparashon robes
E rasonamentu di sírkulo
- 1p 5 Aki ta sigui dos ponensia relashoná ku kontenido di Parti 2 (alinia 5-6).
1. Komo ku tabatin korupshon ku ònderstant, a introdusí un kantidat di programa pa yuda hende pover dil mihó ku sèn.
2. Komo ku hende mester traha pa gana sèn riba merkado laboral, i tin seguridat sosial, a yega na e programa di 'welfare pa workfare'.

Kiko ta konta pa e ponensianan aki riba?

- A Ponensia 1 so ta korekto.
B Ponensia 2 so ta korekto.
C Tantu ponensia 1 komo 2 ta korekto.
D Tantu ponensia 1 komo 2 ta inkorekto.
- 1p 6 Kua suptítulo ta kuadra mihó ku Parti 4 (alinia 10-13)?
A Argumentashon konvenshonal
B Hustifikashon real
C Konstatashon bon balansá
D Opheshon infundá

- 2p 7 Den alinia 13, e outor ta hasi uso di e siguiente struktura:

opinion – argumento – opheshon – konklushon

Indiká kua parti di alinia 13 ta korespondé ku kua parti di e struktura duná.
Nota e promé dos i e último dos palabranan di e frase(nan) ku ta korespondé ku kada parti menshoná den e skema riba e anekso di elaborashon.

- 1p 8 Den alinia 14, e outor ta menshoná ku vários filósofo grandi tambe a proponé dunamentu di sèn grátis.
Pa ki motibu e outor ta hasi esaki?
Usa un máksimo di 10 palabra pa bo kontesta.

- 1p 9 Kua ta e funshon di alinia 15 relashoná ku e sobrá alinianan di Parti 5?
Den alinia 15, e outor ta
A presentá un definishon di e tema tratá.
B presentá un splikashon di e tema tratá.
C trese un punto di salida nobo dilanti.
D trese un argumento nobo dilanti.
- 1p 10 Den alinia 16 ta bisa ku ‘... e “*deseo general*” masha lihé lo a terminá den “*deseo di un general*”.’
Splika ku propio palabra kiko e outor ke bisa.
Usa un máksimo di 15 palabra.
- 1p 11 Den alinia 16, e outor ta usa demokrasia komo un ehèmpel.
Kiko e ke mustra ku esaki? *Usa un máksimo di 15 palabra pa bo kontesta.*
- 4p 12 Esnan kontra entrada básiko ta trese dilanti opheshon general (*‘e ta sin sentido, e ta peligroso i e ta perverso’*).
Nota kuater argumento ku e outor ta duna den Parti 5 pa refutá e opheshonnan akí.
Usa un máksimo di 15 palabra pa kada argumento.
- 2p 13 Aki bou tin algun frase saká for di Parti 5.
Lesa e frasenan kompleto den e teksto i nota tras di number di kada frase si e ta un echo òf un opinion.

frase	
1	Inisialmente, ta ... un utopia. (<i>alinia 15</i>)
2	Henter e bòmbòshi ... nesesario mas. (<i>alinia 17</i>)
3	Sinembargo, un entrada ... tur hende. (<i>alinia 18</i>)

- 1p 14 Lesa e promé dos frasenan di alinia 18 (*Naturalmente ... komunidad*).
Kua ta funshon di e di dos frase relashoná ku kontenido di e frase anterior?
A elaborashon
B fortifikashon
C matisashon
D opheshon
E profundisashon

- 1p 15 Kiko ta e pensamentu prinsipal di Parti 6 (alinia 21-22) di e teksto?
- A Introdukshon di entrada básiko inkondishonalmente ta un riesgo, i esaki no por tuma lugá di un dia pa otro, pasobra lo e ta kousa un perturbashon kompleto di nos sosiedat.
  - B Mester bini un reformashon radikal di nos estado di kuido pa tene kuenta ku e diferensianan entre trahadó i esnan sin trabou i, di e manera ei, satisfasé tur hende.
  - C Pa yega na un sosiedat ekilibrá, mester krea kupo di trabou, pa asina niun hende no ta dependiente mas di e sistema di kuido sosial ku ta krea siudadano inferior.
  - D Ta ora pa kambia struktura di nos estado di kuido i pa introdusí entrada básiko universal, na un manera strukturá, aunke lo tuma tempu pa hende kustumbrá ku e idea akí.
- 1p 16 Un outor por usa diferente tipo di argumentashon pa sostené su ideanan. Ki tipo di argumentashon outor di e teksto akí NO a usa?
E outor NO a usa rasonamentu basá riba
- A echo.
  - B eksperensia propio.
  - C moralidat.
  - D outoridat.
- 3p 17 Na ki manera e outor ta trata e tema den e teksto *Duna hende sèn grátis?*
Skohe tres palabra for di e lista aki bou:

distante – envolví – iróniko – krítiko – negativo – neutral – ophetivo – outoritario – pesimista – positivo – rabiá – sarkástiko – suphetivo – seku

Fragmento

1 No ta eksistí dunamentu di sèn grátis. Òf, djis pa usa un frase klishé, ‘*There’s no such thing as a free lunch*’. Ku otro palabra, nada no ta pòrnada. E ekspreshon akí ta na su lugá, komo un di e lèsnan mas importante ku ekonomia ta siña nos. Echo ta ku ekonomista sa ku tur kos tin su preis.

2 Rutger Bregman no ta ekonomista. E ta historiadó i eskritor. I ta di tal forma, e por a pèrmití su mes skirbi un ensayo ku e título; ‘Duna hende sèn grátis’. Den e ensayo akí, e ta boga pa introdusí un asina yamá ‘entrada básiko’, pa tur hende. Un punto di defenza ku resien el a presentá di nobo, masha breve, den Tegenlicht (un programa di televishon). Entretantu, Bregman a logra konvensé algun ekonomista hulandes di e sentido di sèn grátis pa tur hende.

3 Mi problema ku pensamentu di Bregman i e otronan ta, ku nan no a para ketu sufisientemente na e echo ku di un òf otro kaminda mester saka sèn pa finansiá entrada básiko. Pa aklará importansia di esaki, laga mi pinta tres senario diferente kon gobièrnu por finansiá entrada básiko.

4 E promé senario ta esun di mas simpel. Pa finansiá entrada básiko, lo laga tur hende paga un montante fiho. Mester ta bon kla ku lo no kambia nada na entrada neto: tur hende lo haña huntu ku e entrada grátis un montante adishonal fiho komo entrada, pero mester kubri esaki ku un impuesto fiho tambe.

5 E di dos senario ta inkluí introdukshon di entrada básiko na mes nivel ku e aktual ònderstant. Ta paga esaki kitando ònderstant huntu ku un impuesto direkto mas altu. Lo supsidiá esaki komo ku lo introdusí un oumento altu di impuesto riba salario.

6 Den e di tres senario, lo finansiá entrada básiko solamente i únikamente ora kita ònderstant. Den e kaso akí, entrada básiko ta ekivalente na redukshon signifkante di ònderstant, sin ningun obligashon.

7 Si no duna un splikashon kon lo paga entrada básiko, lo e no ta nada mas ku un gritu den desierto. Asina bo splika kon e finansiamentu lo bai, e senarionan akí riba lo ilustrá ku nan ta ekivalente na un restrukturashon di impuesto. Ke men, henter e asunto di entrada básiko nos lo no tin mester di dje mas.

*Tradusí i adaptà for di ‘guestblog’ di Aart Gerritsen (senior research fellow di Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance),
www.economie.nl/weblog/gratisgeldbestaatniet, mart 2014*

- 3p 18 Tin un kontrariedat entre outor di e teksto prinsipal i outor di e fragmento relashoná ku dunamentu di sèn grátis. Indiká e kontrariedat den nan motivashon. *Usa un máksimo di 25 palabra pa kompletá e frasenan riba e anekso di elaborashon.*

- 1p 19 Lesa e siguiente ponensia:
'Mester abolí impuesto direkto pa por drecha seguridat sosial.'

Kiko ta konta pa e ponensia aki riba?

- A E ta kuadra ku e teksto prinsipal so.
- B E ta kuadra ku e fragmento so.
- C E ta kuadra tantu ku e teksto prinsipal komo ku e fragmento.
- D E no ta kuadra ni ku e teksto prinsipal, ni ku e fragmento.

Teksto 2 Instintivamente optimista

- 20p 20 Skirbi un resúmen di e teksto *Instintivamente optimista*.
E resúmen mester ta na bon papiamentu, ku un struktura lógiko, i e mester ta komprendibel pa hende ku no konosé e teksto original.
Usa un máksimo di 190 palabra.

Inkluí e siguiente puntonan den bo resúmen:

- Kua fenómeno ta diskutí i kon ta titul'é;
- Kua talento humano ta relashoná kuné i kiko ta su bentahanan;
- Kua kondishon ta mará na dje i pa ki motibu;
- Kon e fenómeno ta funshoná den práktika;
- Kua kontrariedat tokante e fenómeno ta señalá i kua ta e pregunta klave;
- Na kua konklushon i rekomendashon e outor ta yega.

Correctievoorschrift VWO

2016

tijdvak 1
woensdag 11 mei
07.30 - 10.30 uur

Papiamentu

Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten in het bijgeleverde programma Wolf.
Zend de gegevens uiterlijk dinsdag 07 juni 2016 elektronisch naar het ETE.

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Een beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 30, 31 en 32 van het Landsbesluit eindexamens vwo-havo-vsbo d.d. 23-06-2008, PB 2008 no 54.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van bovenvermelde artikelen van het Landsbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examiner. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examiner past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het ETE (Examenbureau).
- 2 De directeur doet de van de examiner ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het ETE (Examenbureau).
- 4 De examiner en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;

- 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts een voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan een voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd worden, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
  - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan een antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
  - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar een keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dit examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij dient de fout of onvolkomenheid wel mede te delen aan het ETE. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen door het ETE rekening gehouden.
  - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 9 Het cijfer voor dit examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor dit examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer. Dit cijfer kan afgelezen worden uit omzettingstabellen die beschikbaar worden gesteld na bepaling van de definitieve cesuur door het ETE.

3 Vakspecifieke regels

Voor het vak Papiamentu VWO zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

1 Teksten met vragen

- 1.1 Bij de beoordeling van antwoorden op open vragen worden, gelet op de aard van de opgaven, geen punten afgetrokken voor spelfouten. Voor idiomatische en grammaticale oneffenheden geldt hetzelfde, tenzij het antwoord er minder juist of zelfs fout door wordt.
- 1.2 Bij enkele open vragen wordt aangegeven dat de kandidaat zich aan een bepaalde antwoordlengte moet houden. Indien de kandidaat bij een dergelijke vraag een antwoord geeft dat inhoudelijk volledig goed is en dat strikt, dus zonder enige overschrijding, binnen de gegeven antwoordlengte valt, *kan* daarvoor een extra deelscore van 1 scorepunt toegekend worden. Dit wordt in het beoordelingsmodel aangegeven.

2 Samenvatting

- 2.1 De beoordeling van de samenvatting geschiedt aan de hand van een overzicht van de in de opdracht gevraagde informatie-elementen.
- 2.2 Bij het toekennen van het aantal scorepunten aan de informatie-elementen dient gelet te worden op de inhoud, samenhang en formulering:
  - Inhoud: de informatie-elementen dienen inhoudelijk correct te worden weergegeven.
  - Samenhang: indien de kandidaat een aantoonbaar onjuist verband legt tussen twee informatie-elementen, dienen aan één van beide, afhankelijk van de gemaakte fout, geen punten te worden toegekend.
  - Formulering: de weergave van de informatie-elementen moet begrijpelijk zijn voor een lezer die de uitgangstekst niet kent.
- 2.3 Voor spelfouten worden geen punten afgetrokken. Hetzelfde geldt voor idiomatische en grammaticale oneffenheden, tenzij een inhoudselement er minder juist, minder volledig of zelfs fout door wordt.
- 2.4 Het is de kandidaat toegestaan het genoemde maximumaantal woorden in de samenvattingsopgave met 10% van het aantal toegestane woorden te overschrijden. Indien door de kandidaat het aantal toegestane woorden met meer dan 10% wordt overschreden, worden voor de grotere overschrijding per vijf woorden 2 scorepunten afgetrokken. Zie verder het beoordelingsmodel.

Voor dit centraal schriftelijk examen Papiamentu VWO eerste tijdvak 2016 kunnen maximaal 49 scorepunten worden behaald. Het examen bestaat uit een tekst met 19 vragen en een tekst met een samenvattingsopdracht.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Alle open vragen moeten in het Papiamentu beantwoord zijn.

De antwoorden op de open vragen dienen uiteraard beoordeeld te worden op basis van hetgeen in Algemene regels 2.3.3 vermeld wordt.

Teksto 1 Duna hende sèn grátis

1 maximum score 2

Wegens mogelijke verwarring omtrent het wel of niet correct zijn van functie nummer 3 van de inleiding bij het essay dient u bij de beoordeling van deze vraag als volgt te werk te gaan:

- number 4 1
- number 5 1

ongeacht welke functie als derde genoteerd is (nummer 3 of een ander nr)

2 C

3 B

4 C

5 B

6 D

7 maximum score 2

struktura	parti di alinia 13
opinion	Un ratu ... na Washington.
argumento	Kasi 80% ...di Representante.
opheshon	Pero den... demasiado independiente.
konklushon	Pa lunanan ... di sushi.

- Indien alles juist 2
- Indien 3 of 2 tekstgedeeltes juist 1
- Indien minder dan 2 tekstgedeeltes juist 0

8 maximum score 1

Voorbeelden van juiste antwoorden:

pa duna su mes kredulidat / pa su idea bira aseptabel / pa hende kere den su proposishon / pa e ta mas konvinsente / pa apoyá/sostené su punto di bista

9 C

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximum score 1

Voorbeelden van juiste antwoorden (alleen de eerste 15 woorden beoordelen):
 (E ke bisa ku ...) deseo di henter pueblo lo para kaba den esun di un persona. /
 demokrasia lo bira diktadura.

11 maximum score 1

Voorbeelden van juiste antwoorden (alleen de eerste 15 woorden beoordelen):
 (E ke mustra ku ...) idea nobo semper ta trese miedu/resistencia. / hende ta bin
 ku yen opheshon kontra idea nobo. / hende ta bai kontra tur idea deskonosí.

12 maximum score 4

Vier van de volgende voor elk 1 punt:

- Nos ta asina riku ku nos por finansiá un entrada básiko sólido.
- E sirko burokrátiko i e aparato di kòntrol por bai den kos di sushi.
- Henter e bòmbòshi rondó di gastunan dedusibel no ta nesesario mas.
- Un entrada básiko universal lo ta benefisiá tur hende.
- Gran mayoria di hende tin gana di traha.
- Di pursi, no tin suficiente empleo pa nos tur.
- Mester di un ehérsito di kontroladó pa peilu e papeleo (ku ta sensibel pa froude).

NB: Per argument alleen de eerste 15 woorden beoordelen

13 maximum score 2

frase	echo	opinion
1	X	
2		X
3		X

- *Indien 3 kruisjes correct* 2
- *Indien 2 correct* 1
- *Indien minder dan 2 correct* 0

14 D

15 D

16 B

17 maximum score 3

Drie van de volgende vier voor elk 1 punt:
 envolví, kítiko, positivo, suphetivo

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximum score 3

Kern van een juist antwoord:

(Outor di e teksto ta boga pa dunamentu di sèn grátis, pasobra ...)

- esaki ta yuda baha pobresa. / ta baha gastu di gobièrnu. *(of voorbeelden daarvan)* 1

(Di otro banda, e outor di e fragmento ta kontra sèn grátis, pasobra ...)

- esaki lo trese un restrukturashon/oumento di impuesto. 1

- Indien inhoudelijk juist antwoord afgemaakt met niet meer dan 25 woorden 1

19 D

Teksto 2 Instintivamente optimista

20 maximumscore 20

In een goede samenvatting (190 woorden) moeten de volgende informatie-elementen opgenomen zijn. Verdeling van de deelscorepunten over de verschillende elementen is hierbij aangegeven. Het onderstaande is een voorbeelduitwerking. Uitwerkingen in andere bewoordingen met gelijke strekking zijn uiteraard mogelijk.

Fenómeno i título (max 3p)

- Nos ta gusta pensa ku nos ta sernan rashonal/realístiko. 1
- Pero, / De fakto, nos ta mas optimista ku realista. 1
- Esaki ta konosí komo prekonsepshon optimista. 1

Talento i bentahanan (max 5p)

- Hende/Nos tin un talento spesífiko: / tin e abilidadat di: 1
- biahe mental den tempu i espasio. / move bai bin atraves di tempu den nos mente. / (nos) por imaginá nos mes realidatnan alternativo. 1
- E ta yuda motivá nos pa sigui tras di nos meta. 1
- E ta permití nos plania delantá, 1
- i e ta laga nos pronostiká futuro. 1

Kondishon i motibu (max 4p)

- Sinembargo, / Pero *(of andere aanduiding van voorwaarde of tegenstelling)* 1
- e úniko manera ku biahe mental den tempu por a sali for di evolushon 1
- ta si el a desaroyá huntu ku optimismo. 1
- Pasobra sin optimismo, e realisashon di mortalidat lo stòp e aktividatnan nesenario pa sobrevivensia. / Pasobra espektativa positivo ta alsa e probabilidadat di sobrevivensia. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Den práktika (max 2p)

- Nos ta pasa ménos tempu pa pensa riba e resultadonan negativo (1) ku riba esnan positivo. (1) / Outomátikamente, nos ta buska prueba pa komprobá ku e malasuèltu aktual (1) ta un bendishon kamuflá. (1) / Nos neuronnan fielmente ta kodifiká informashon deseá ku por alsa optimismo (1) pero nan ta faya di inkorporá informashon inesperadamente indeseá.(1) 2

Kontrarietat i pregunta klave (max 3p)

- Sinembargo, optimismo ta irashonal tambe i por hiba hende na resultado indeseá. / Demasiado suposishon positivo por hiba nos na kalkulashon desastroso. 1
- Pues, kon nos por keda ku speransa, / benefisiá di e frutanan di optimismo, 1
- miéntras (na mes momentu) nos mester protehá nos mes kontra su abismo? 1

Konklushon i rekomendashon (max 3p)

- Konosementu ta e yabi (segun e outor). 1
- Nos por protehá nos mes 1
- ora nos a siña identifiká e ilushonnan di nos serebro (pa medio di opservashon kuidadoso). / unabes ku nos ta konsiente di nos ilushonnan optimista. 1

Regeling met betrekking tot overschrijding van de woordgrens (190 woorden) van de samenvatting

Tel het exacte aantal woorden. Voor de eerste overschrijding met 19 woorden dienen geen scorepunten te worden afgetrokken. Voor elke volgende overschrijding dienen per 5 woorden steeds 2 scorepunten te worden afgetrokken tot een maximum van 20 scorepunten. De toepassing van de aftrekregeling kan nooit leiden tot een negatieve score bij deze samenvattingsopgave. De minimum score voor de opdracht is 0 punten.

Schematisch:

T/m 209 wrd	0 punten aftrek
210 - 214 wrd	2 punten aftrek
215 - 219 wrd	4 punten aftrek
220 - 224 wrd	6 punten aftrek
225 - 229 wrd	8 punten aftrek
230 - 234 wrd	10 punten aftrek
235 - 239 wrd	12 punten aftrek
240 - 244 wrd	14 punten aftrek
245 - 249 wrd	16 punten aftrek
250 - 254 wrd	18 punten aftrek
Vanaf 255 wrd	20 punten aftrek